

No és fàcil saber què és allò que la cultura pot fer en temps de crisi. Segurament no cal emprendre cap acció especial, ni cal adoptar cap actitud diferent, però és segur que cal mesurar amb calma i detenció si la feina del dia a dia dels creadors arriba on ha d'arribar, si és sincera amb ella mateixa, i de quina manera repercuteix sobre l'entorn més immediat. A més, la crisi econòmica arriba envoltada d'altres canvis molt substancials. D'una banda s'ha produït una extrema comercialització del món cultural que, abandonant els cànons o les referències producte d'un cert consens (¿quant de temps fa que no heu sentit emprar la paraula "patum", que solia ser tan habitual?), aposta i divulga obres efímeres, d'impacte mediàtic, que esdevenen una mercaderia més; en el camp editorial això ha donat lloc a les concentracions —gairebé monopoli— de grans segells editorials i a la proliferació, com a reacció pendular, de petites empreses editores de difusió molt limitada. D'una altra banda, la crisi també ha arribat acompanyada de la imposició de les noves tecnologies i de l'increment exponencial de la rapidesa en la comunicació; una veritable revolució en molts aspectes que, des de l'altra cara de la moneda, serveix per barrejar conceptes i idees sense cap categorització; un hom diria que l'escriptor sense presència als blogs, *twitter* o *facebook* és un escriptor inexistent i que la vàlua intrínsecament literària (fins allà on això existeix) no està en funció de cap taxonomia crítica sinó de la lluentor i esclat del nom o del títol «citats més vegades». En aquesta situació ¿com podem actuar des d'institucions destinades a la promoció i defensa dels escriptors, de la literatura i de tota la xarxa que constitueix el sistema literari d'un país?

La Institució de les Lletres Catalanes (ILC), una entitat de la qual en conec prou bé la trajectòria i les funcions d'ençà 1991 —com a vocal de la Junta, com a director, i ara com a Degà—, té alguns avantatges que cal destacar. D'entrada està vertebrada per potenciar directament el món de la literatura (els escriptors, la lectura, el sistema literari), cosa que no constitueix l'especificitat de cap altra institució (els departaments de Cultura tenen funcions molt més generals, les univer-

Diàlegs inacabats: retalls en cultura

Dilemes de la cultura: el cas de la Institució de les Lletres Catalanes

sitats es troben gairebé obligades a deslligar recerca i docència dels creadors —que sovint són també professors!—, les biblioteques difícilment poden fer una funció prescriptiva més enllà del món de les novetats). En segon lloc té possibilitat d'actuar a tot el territori lingüístic, amb independència de les administracions autonòmiques i dels seus colors polítics. En tercer lloc, opera gràcies a la seva proximitat als escriptors, manifesta a través de la representació de les diverses associacions a la seva Junta. Un quart punt és el seu coneixement dels interlocutors a tot el territori, un coneixement obtingut gràcies a les campanyes fetes en complicitat amb escoles, ateneus, centres de lectura, biblioteques, festivals, cases-museu, etc. I finalment cal dir que les dimensions modestes, però ajustades a les seves activitats, atorguen a la ILC certa agilitat en els processos d'actuació.

En general la ILC ha prioritzat l'acció sobre el terreny, el contacte directe amb el teixit dels escriptors, el foment de la lectura, les exposicions itinerants, etc., més que no pas les accions espectaculars; en aquest sentit els seus objectius sempre han estat, com se sol dir ara, molt «transversals» i molt poc dirigistes, ha donat suport allà on ha calgut i fins allà on han arribat els seus migrats recursos. Sobre aquest particular no em puc estar de fer una reflexió personal, perquè l'he defensada com a model per a la ILC: em sembla més interessant, culturalment productiu, i just, per exemple, promocionar les xerrades d'alguns centenars d'escriptors de tot tipus davant dels seus lectors que no pas fer grans campanyes de prestigi públic de mitja dotzena d'autors excel·lents; els

nois d'una escola volen veure la cara de l'escriptor dels contes que han llegit, els membres d'un club de lectura volen fer preguntes a l'autor d'un *best-seller*, els congregats a un recorregut literari volen escoltar les paraules de l'especialista... Si fomentem el prestigi de base, l'interès particular, estem creant el teixit que propiciarà l'aparició de grans autors i d'una massa lectora crítica que avui no tenim, altrament cremem l'acció en una moda, com un foc d'encenalls.

Les dificultats econòmiques actuals han posat en perill de desaparició l'actual model de la ILC, ja que l'avantprojecte de l'anomenada «Llei òmnibus» del Govern de la Generalitat de Catalunya preveia la derogació de la llei fundacional de la ILC, per tant de la seva autonomia. Amb independència del que s'esdevingui en el futur immediat (el termini d'al·legacions és obert en el moment d'escriure aquest article), cal dir que aquesta tasca de proximitat de la ILC, contràriament al que a mi em sembla, deu ser vista com un fre (un petit fre, tot s'ha de dir) a les futures grans polítiques culturals del govern català. No puc compartir aquesta opinió. Des del punt de vista estrictament cultural ja he dit que em sembla elogiuable i model·lica una política d'actuació decidida des del consens d'aquells que n'han de rebre els beneficis. D'una altra banda, aquesta proximitat no vol dir que organismes com la ILC no hagin de comptar amb el suport i complicitat d'estructures més grans, com les conselleries; si les polítiques culturals són eficaces han de servir perquè justament els engranatges grans ajudin a fer rodar els petits i a l'inrevés, no pas perquè hi hagi un sol engranatge gran que mai no podrà discriminar amb la finor i coneixement amb què ho fa un de petit. I, en tercer lloc, la gestió administrativa i econòmica és molt més barata i ràpida des de les entitats petites: ho reclamem quan reclamem les autonomies i la possibilitat de ser administrats de prop.

Esperem, doncs, que l'austeritat econòmica, no sigui una excusa per modificar radicalment un model de promoció del món de les lletres que, tot i les seves mancances, funciona notablement bé.

Francesc Parcerisas